

Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗПОДІЛУ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Визначено роль прибутку у діяльності підприємств. Обґрунтовано основні напрями розподілу і використання прибутку на сучасних вітчизняних підприємствах.

Аннотация. Определена роль прибыли в деятельности предприятий. Обоснованы основные направления распределения и использования прибыли на современных отечественных предприятиях.

Annotation. In the article the role of the profit in activity of the enterprises is determined. The basic directions of distribution and use of the profit at the modern domestic enterprises are reasoned.

Ключові слова: прибуток, позитивний фінансовий результат, напрями розподіл прибутку, використання прибутку, дивідендна політика.

У процесі переходу України до ринкових умов господарювання та виходу з фінансової кризи зростає роль суб'єктів господарювання як основи та первинної ланки економіки. Функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Усе це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності з отриманням позитивного фінансового результату (прибутку). Це обґрунтовує необхідність визначення ролі, а також основних напрямів розподілу прибутку в діяльності вітчизняних підприємств.

Питанням формування та використання прибутку підприємств приділено значну увагу в працях учених-економістів таких, як І. Бланк, І. Ігнатюк, Г. Кірейцев, Н. Пігуль та ін. [1 – 3]. Незважаючи на це, питанням визначення ролі прибутку, а також провідних напрямів його розподілу у діяльності сучасних українських підприємств приділено недостатньо уваги.

Метою дослідження є визначення ролі прибутку, а також основних напрямів його розподілу і використання на сучасних українських підприємствах.

Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток. Розмір отриманого прибутку має досить велике значення в діяльності підприємства. Величина прибутку підприємства впливає, по-перше, на формування фінансових ресурсів підприємства, по-друге, на збільшення його ринкової вартості, по-третє, на ефективність його виробничої діяльності, і, нарешті, на економічний розвиток держави в цілому. Отже, слід відзначити, значну роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також у розвитку всієї держави. Тому важливим завданням є ефективне управління прибутком підприємств [3].

Як відомо, отриманий підприємством прибуток є об'єктом розподілу. Розподіл прибутку становить процес формування напрямів його майбутнього використання відповідно до мети і завдань розвитку підприємства [4].

У розподілі прибутку можна виділити два етапи. Перший етап – це розподіл загального прибутку. На цьому етапі учасниками розподілу є держава й підприємство. У результаті розподілу кожний з учасників одержує свою частку прибутку. Пропорція розподілу прибутку між державою і підприємствами має важливе значення для забезпечення державних потреб і потреб підприємств. Це одне з принципових питань реалізації фінансової політики держави, від правильного вирішення якого залежить розвиток економіки в цілому. Пропорції розподілу прибутку між державою (бюджетом) і підприємством складаються під впливом низки факторів. Істотне значення при цьому має податкова політика держави щодо суб'єктів господарювання. Ця політика реалізується в сумі податків, що сплачуються за рахунок прибутку, у визначенні об'єктів оподаткування, ставках оподаткування, у порядку надання податкових пільг. Другий етап – це розподіл і використання прибутку, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення платежів до бюджету. На цьому етапі можуть створюватися за рахунок прибутку цільові фонди для фінансування відповідних витрат (на виплату дивідендів, на соціальний розвиток підприємства тощо) [1].

Принципове значення в розподілі чистого прибутку (прибутку, що залишається на підприємстві) має досягнення оптимального співвідношення між фондом нагромадження (споживання) та фондом споживання [4]. Іншими словами, система розподілу прибутку повинна забезпечити фінансовими ресурсами потреби розширеного відтворення підприємства на основі встановлення оптимального співвідношення між засобами, що направляються на споживання і накопичення.

Після сплати податку на прибуток з величини прибутку до оподаткування чистий прибуток поступає у повне розпорядження підприємства та використовується згідно з його статутом і рішеннями власників. Відповідно до принципових (головних) напрямів використання цей прибуток можна розділити на дві частини: 1) прибуток, що спрямовується за межі підприємства у вигляді виплат власникам корпоративних прав, персоналу підприємства за результатами роботи (як заохочувальний захід), на соціальну підтримку тощо (розподілений прибуток); 2) прибуток,

спрямовується на створення резервного та інвестиційного фондів. Резервний фонд є фінансовим компенсатором можливих відхилень від нормального обороту коштів або джерелом покриття додаткової потреби в них. Його формування є обов'язковим для господарських товариств, орендних підприємств, кооперативів [5].

Наведену загальну схему розподілу прибутку можна конкретизувати щодо підприємств з різними організаційно-правовими формами. Це стосується, насамперед, акціонерних товариств. Як відомо, власники акцій одержують частину корпоративного прибутку у вигляді дивідендів (доходу інвесторів на вкладений капітал). Щодо акціонерного підприємства дивіденди можна розглядати як плату за залучений від продажу акцій капітал.

При розподілі прибутку, визначенні основних напрямів його використання, насамперед, ураховується стан конкурентного середовища, що може диктувати необхідність істотного розширення і відновлення виробничого потенціалу підприємства. Відповідно до цього визначаються масштаби відрахувань від прибутку у фонди виробничого розвитку, ресурси яких призначаються для фінансування капітальних вкладень, збільшення обігових коштів, забезпечення науково-дослідної діяльності, впровадження нових технологій, переходу на прогресивні методи праці і т. п.

Характер розподілу визначає багато важливих аспектів діяльності підприємства. Розподіл прибутку здійснюється відповідно до розробленої політики (дивідендної політики), формування якої є одним із найскладніших завдань загальної політики управління прибутком підприємства. Для кожної організаційно-правової форми підприємства законодавчо установлений відповідний механізм розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, заснований на особливостях внутрішнього середовища і регулювання діяльності підприємств відповідних форм власності.

Розподіл прибутку на виплату дивідендів та інвестування є фінансовою проблемою для підприємства, яка істотно та неоднозначно впливає на його фінансову стабільність і перспективи розвитку. Це пов'язано з наступним. Спрямування достатньої суми прибутку на виплату дивідендів та їх високий рівень збільшують попит на акції і підвищують ринковий курс цих акцій. Водночас обмежується власне джерело фінансування, ускладнюється вирішення завдань перспективного розвитку підприємства. Низький рівень дивідендів призводить до протилежних наслідків. З урахуванням цих обставин акціонерне товариство повинне вибрати таку дивідендну політику, яка відповідає конкретним умовам його діяльності.

Дивідендною політикою є набір цілей і завдань, які ставить перед собою керівництво підприємства щодо виплати дивідендів, а також сукупність методів і засобів їх досягнення. Оптимізація дивідендної політики – це оптимізація співвідношення між прибутком, що виплачується у вигляді дивідендів, і тим, який реінвестується з метою максимізації доходів власників [2].

Основними варіантами дивідендної політики можуть бути: виплата постійного рівня дивідендів протягом кількох років; виплата дивідендів із щорічним певним зростанням; спрямування на дивіденди встановленої частки чистого прибутку; виплата дивідендів із залишку прибутку після фінансування інвестиційних потреб; виплата дивідендів не грошима, а додатковим випуском акцій. Кожний з цих варіантів має свої переваги й недоліки і застосовується, як правило, не постійно, а в межах певного перспективного періоду з урахуванням економічної кон'юнктури та фінансового стану підприємства. Частина прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, визначається відповідно до вибраного варіанта дивідендної політики.

У процесі розподілу прибутку слід визначити роль держави. Так, держава через порядок надання податкових пільг стимулює спрямування прибутку на капітальні вкладення виробничого і невиробничого характеру, на благодійні цілі, фінансування природоохоронних заходів, витрат на утримання об'єктів і установ невиробничої сфери тощо.

Таким чином, застосування ефективних підходів до управління прибутком суб'єкта господарювання з метою його максимізації дозволить по-перше, підвищити рентабельність виробництва та інвестиційну привабливість підприємства, а, по-друге, зміцнити його конкурентоспроможність.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Ігнатюк І. О. Питання формування та розподілу прибутку як передумови ефективного функціонування підприємства [Електронний ресурс] / І. О. Ігнатюк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/-portal/natural/NVUU/Ekon/2009_28_3/statti/2_7.ht. 2. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / Г. Г. Кірейцев. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с. 3. Пігуль Н. Управління прибутком підприємства [Електронний ресурс] / Н. Пігуль. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_28/10_28_11.pdf. 4. Економіка підприємства у схемах і таблицях : навч. посібн. / Т. М. Серікова, С. П. Кожанова, В. І. Мельник та ін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 295 с. 5. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 240 с.